

yıllar önce kesme çiçek olarak kültüre alınmış olan *Lilium candidum*'un (mis zambağı) ihracatı serbest bırakılmıştır. Diğer türlerin sökümlü ve ihracatı yasaktır.

Muscari spp.

Ülkemizde 20 tür ile çok geniş yayılış alanı ve tür çeşitliliği olmasına karşın, yedi türün endemik oluşu nedeniyle ihracatı söz konusu değildir.

Nymphaea spp. (Nilüfer)

Ülkemizde doğal olarak yayılan nilüfer türlerinin ihracatına, buldukları sulak alanlardan sökümleri esnasında diğer su bitkileri ve faunanın da zarar görmesi nedeniyle izin verilmemektedir.

Orchidaceae familyası (Salepgiller)

Ülkemizde salep elde edilmesinde de kullanılan bazı türleri içeren bu familyaya ait yabancı orkidelerin ihracatına kesinlikle izin verilmemektedir. Ancak iç piyasada talebe olan talep, bu kontrolü olumsuz etkilemektedir. Salep yapımı için yumrular, tohumlar olgunlaşmadan söküldüğünden, bitkinin doğal yolla üretim şansını ortadan kaldırmaktadır. Bu durumda iç piyasa için de sökümlü kontrol ve üretime önem verilmelidir. Doğal bitki ortamında, bu familyaya giren ve 10'u endemik olan, 80'e yakın tür bulunmaktadır.

Ornithogalum nutans (Yoğurt çiçeği, Tükrük otu)

Yurdumuzda özellikle kıyı kesiminde, açık alanlarda yayılan pek çok türü olan bu cins beyaz yıldız şeklindeki çiçekleri ile tanınmaktadır. Kolaylıkla tohum bağlayan ve tohumdan üreyen bu cinsin iri yeşil kenarlı petalleri olan *O. nutans* türünün ihracatına kontrollü olarak izin

verilmektedir. Uygun ihraç boyu, 7 cm çevre büyüklüğüdür.

Pancretium maritimum (Kum zambağı)

Zambağa benzeyen beyaz çiçekleri ile tannan ve deniz kenarı kumsal alanlarda yayılan bu bitkinin sökümlü ve ihracatı yasak kapsamındadır. Söküm sırasında buldukları alanlarda özellikle deniz kaplumbağası yumurtlama alanları gibi fauna ve diğer kumul vejetasyonu zarar görmektedir.

Scilla bifolia (Sisilla)

Çayırık alanlarda bulunan mavimsi 15 cm boyundaki çiçekleri ile tannan *Scilla bifolia* türünün ihracatına kontrollü olarak izin verilmektedir. Tohumla ve yumru soğanla üreyen bu bitkinin 4 cm çevreye sahip etli küremsi soğanları ihraç edilmektedir.

Tulipa spp. (Lale)

Türkiye'nin doğal bitki örtüsünde bulunan 14 lale türünün ikisi endemik bitkilerimizdendir. Diğer türlerin de yayılış alanları dar olduğundan, sökümleri ve ihracatları yasak kapsamındadır.

Not: Bu yazı, Tarım ve Köyişleri Bakanlığı'nın "Doğal Çiçek Soğanlarının Sökümü, Üretimi ve İhracatına Ait Yönetmeliği" dükate alınarak hazırlanmıştır.

EGE TARIMSAL ARAŞTIRMA ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜ

P. K. 9 Menemen - 35661 İZMİR

Telefon : (0232) 846 1331 (pbx)
Faks : (0232) 846 1107
Teleks : 832 1293 aarı-ir
©ETAET Matbaası - 1996

T.C. TARIM VE KÖYİŞLERİ BAKANLIĞI EGE TARIMSAL ARAŞTIRMA ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜ

ÇİFTÇİ BROŞÜRÜ

No: 65

EKONOMİK ÖNEMİ OLAN SOĞANLI, RIZOMLU, YUMRULU SÜS BİTKİLERİ

Dr. Semra KOSTAK

Allium spp (Yabani soğan)

Ülkemizde çok geniş yayılış gösteren ve 39'u endemik, 141 türü olan bu cinsin ihracatı yasaktır. Yaprağı ezildiğinde tipik soğan kokusu taşıyan bu bitkilerin gösterişli çiçekleri doğadan toplanarak iç piyasada kesme çiçek olarak satılmaktadır.

Anemone blanda (Dana gözü)

Aynı cinsle ait *A. coronaria* türü iç piyasada doğadan yumruları ile sökülerek pazarlanmasına karşın, özellikle yüksek yaylalarda yayılış gösteren *A. blanda* türü kontenjane bağlı olarak doğadan sökülerek ihraç edilmektedir. İhraçat boyu, 4 cm çevre büyüklüğüdür.

Arum italicum (Yılan bacağı)

Yurdumuzda Arum cinsine ait 11 tür doğal olarak yayılış gösterir. Son derece kötü kokulu olmasına karşın gösterişli çiçekleri dış piyasada talep edilmektedir. *A. italicum*'un kontrollü olarak ihracatı mümkün olup; *A. creticum* yasak kapsamındadır. 6 cm çevre üzerindeki soğanlar ihraç edilebilir.

Colchicum spp. (Acı çiğdem)

Tohumlarından tıbbi önemi olan kolşisin alkaloidi elde edilmektedir. Bu nedenle tohum ihracatı ayrıca izine bağlıdır. Çiçekleri *Crocus*'a çok benzemekle beraber, *Colchicum*'da 6 erkek organ *Crocus*'ta 3 erkek organ vardır. *Colchicum*'un ülkemizde yayılan 22 türü içinde 4 endemik türü bulunduğu yumruların sökümlü yasaktır.

Crocus spp. (Safran)

Anadoluda yayılan 32 tür içinde 28 endemik türü olan bu cinsin soğanlarının sökümlü ve ihracatı kesinlikle yasaktır. Ancak erkek organlarından son derece yüksek talep alan safran maddesi elde edildiğinden, özellikle Kastamonu ve Safranbolu da kültüre alınması ile safran elde edilerek ihracatı önem kazanmıştır.

Cyclamen spp. (Sıklamen)

Yöresel olarak dağmenekşesi, Buhuru Meryem, Domuz topalağı gibi adlarla anılan bu cinsin ülkemizde 10 türü doğal olarak bulunmaktadır. Beşi endemik olan bu türler içinde ancak *C. coum*, *C. elicticum* ve *C. neopolitanum*'un kontenjane bağlı olarak sökümlü ve ihracatı serbesttir. İhraçat için, 10 cm çevreye ulaşmış yumrular kullanılır.

Dracunculus vulgaris (Yılan yastığı)

Arum'a çok yakın benzerlik gösteren bu türün ihracatına kontrollü olarak izin verilmiştir. Uygun ihraç boyu, 10 cm çevre büyüklüğüdür.

Eranthis hyemalis (Sarı kokulu kar çiçeği)

Yüksek yaylalarda çam ve köknar ormanları altında yayılan sarı renkli, ince petalli çiçekleri olan bu türün ihracatına kontrollü

sökümlü izin verilmektedir. İhraç boyu, 3,5 cm çevre büyüklüğüdür. Tohumla veya yumruların parçalanmasıyla üretilebilirler.

Fritilaria spp. (Adıyaman lalesi, Ağlayan gelin)

31 tür içinde 16 endemik türü bulunan bu cinsle ait, *F. imperialis* (karmız çiçek) ve *F. persica* (siyah çiçek)'nin kontrollü sökümlü ve üretiminden sonra ihracatına kontenjane ayrılmaktadır. Tohumdan ve etli soğan yapraklarından üretilebilirler. Uygun ihraçat boyu, 10-12 cm soğan çevresidir. Bir sap üzerinde çok sayıda ters durumlu çiçekleri ile tanınırlar. Özellikle kar yağışı olan yüksek yerlerde yayılış gösterirler.

Galanthus spp. (Kardelen)

Soğanlı bitkiler içinde tahrip nedeniyle en çok sözü edilen bu cinsin ülkemizde biri endemik olan sekiz türü bulunmaktadır. Beyaz ters durumlu tek çiçekleri ile tannan bu cinsin ancak iki türünün ihracatına kontrollü üretiminden sonra kontenjane bağlı olarak izin verilmektedir. Bu türler Batı Toroslar'a özgü *G. elwesii* ve Karadeniz'e özgü *G. ikarioe*'dir. *G. elwesii* soğanları *G. ikarioe*'ye göre daha bask ve küresel olup genelde izin verilen ihraç boyu, 4 cm çevre büyüklüğüdür. Daha küçük boylu soğanlar kontrollü olarak doğadan sökümlüden sonra üretim materyali olarak kullanılmaktadır.

Gentiana lutes (Sarı kantaron otu)

Tıbbi önemi olan bu bitkinin ihracatına izin verilmemektedir.

Geranium tuberosum (Deve tabanı)

Diş talep nedeni pembe çiçekleri ve geniş yaprakları ile tannan bu orman altı bitkisinin ihracatına kontrollü olarak izin verilmektedir. Uygun ihraçat boyu, 5 cm çevreye sahip yumrulardır.

Hyacinthus orientalis (Şark sümbülü)

Ülkemizde doğal olarak yayılış gösteren bu sümbül türünün ihracatına dış talebe rağmen izin verilmemektedir. *Hyacinthus* cinsine ait doğal yayılış olan 9 türün 6'sı endemik bitkilerimizdendir.

Iris spp. (Süsen)

Bu cinsle ait kontrollü olarak üretimi yapılan *Iris tuberosum* dışında diğer türlerin ihracatı yasaktır. Ülkemizde bu cinsle ait 37 tür içinde 14 endemik tür vardır.

Leucorum aestivum (Göl soğanı)

Çiçekleri *Galanthus*'a benzemesine karşın, daha uzun sap ve iri soğana sahiptir. En tipik özellikleri göl kenarı gibi sulak alanlarda yetiştirme ortamı bulmalarıdır. Soğan ihracatına kontrollü üretim sonrası izin verilmektedir. Uygun soğan büyüklüğü 7,5 cm'dir. Ancak tıbbi olarak yararlanılmak üzere yeşil olarak yaprak kısmının ihracatı da talep edilmektedir. Bu işlem soğan gelişimini engellediğinden sakıncalıdır. Fakat baraj, karayolu tesisi ve yeni iskana açılacak alanlardan kesim yapıldığı belgelenirse ihracatına izin verilmektedir.

Lilium spp. (Zambağ)

Kesme çiçek olarak da ıslah edilen bu cinsin dünyada doğal olarak yetişen 62 türü vardır. Ülkemizde ise doğada bulunan 6 tür içinde iki türü endemik olduğundan ancak sadece uzun